

Kodifikace češtiny I

Studijní materiál 1

příručky, úzus, norma, kodifikace

Základní literatura

Pravidla českého pravopisu s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha: Academia, 1993.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia 1994.

Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia 1995.

Nový akademický slovník cizích slov: A-Ž. Praha: Academia 2005.

Mluvnice

Stručná mluvnice česká. Praha: Fortuna 2002.

Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN 2002.

Čeština – řeč a jazyk. Praha: SPN 2011.

Slovníky

Martincová, O. *Nová slova v češtině: slovník neologizmů.* Praha: Academia 1998.

Svozilová, N. – Prouzová, H. – Jirsová, A. *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení.* Praha: Academia 2005.

Slovník spisovného jazyka českého. Praha: Academia 1989.

Další

Černá, A. (ed.). *Na co se nás často ptáte.* Praha: Scientia 2002.

Pravdová, M. – Svobodová, I. (eds.). *Akademická příručka českého jazyka.* Praha: Academia 2014.

Jazyková poradna Ústavu pro jazyk český AV ČR. <http://www.ujc.cas.cz/jazykova-poradna>
– každý všední den v době 10–12 a 13–15 hodin, telefonní číslo 257 531 793, dotazy prostřednictvím dopisu a e-mailu zpoplatněny

Online

DEBDict – obecný slovníkový prohlížeč. <http://deb.fi.muni.cz/debdict/index-cs.php>

ČNK – Český národní korpus. <http://ucnk.ff.cuni.cz/>

IJP – Internetová jazyková příručka. <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Základní termíny

úzus – jazykové p r o s t ř e d k y , které jsou běžně užívány ve vžitě podobě jazykovým společenstvím (bez ohledu na to, jestli jsou správné nebo nesprávné); někdy se pojmem úzus chápe i běžné u ž í v á n í prostředků jazyka

norma – jazykové prostředky, které jsou jazykovým společenstvím užívány a považovány za závazné¹; normu mají i nespisovné útvary jazyka, např. dialekty

kodifikace – vztahuje se ke spisovnému jazyku, utvrzení existující normy spisovného jazyka a její zachycení v pravopisných příručkách / slovnících (je třeba ji průběžně upravovat, aby

¹ Definice B. Havránek v r. 1932 (oddíl Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura in *Spisovná čeština a jazyková kultura*).

odrážela soudobou jaz. normu – průběžně totiž zastarává => častým řešením jsou dublety, např. *husité/husiti*)

(Ú: oni *sázejí, sázijou, sázíja, sázijó, ...* => N: např. *sázijó* v hanáckých dialektech, *sázejí* ve spisovné češtině => K: *sází, sázejí*)

spisovná čeština – kodifikována, plní reprezentativní funkci v celonárodním měřítku (*bez tří, já píši*)

hovorová čeština – spisovná čeština, která slouží běžnému mluvenému projevu (*bez třech, já píšu*)

obecná čeština – nespisovný jazykový útvar, běžně užívaný v komunikaci, médiích i krásné literatuře (*mladý holky, vtevřít, vejtaha, von krad*)

dialekt – nespisovný jazykový útvar, vymezený teritoriálně, svázaný tuhou normou

Pravopisná reforma z r. 1993 – oblasti zasažené změnami

1. Psaní velkých písmen

geografické názvy: *ulice U Školy, náměstí Mezi Zahrádkami, dům U Dvou slunců, restaurace U Zlaté rybky*

jména svátků a významných dnů: *Vánoce, Velikonoce, Hromnice, Květná neděle, Svatodušní svátky, Boží hod vánoční / Hod boží vánoční*

– pravidla rozlišují stylové roviny – v náboženských textech se smí psát více velkých písmen, v odborných textech se může psát i starým, až téměř původním stylem

2. Psaní přejatých slov

s/z: *puls/pulz, konkurs/konkurz, romantismus/romatizmus, filosofie/filozofie, diskuse/diskuze, režisér/režizér*

kvantita: *vitamin/vitámín, pasivum/pasívum, citron/citrón, bakterie/baktérie, sezona/sezóna*

psaní dle výslovnosti: *mejkap, džajv*

3. Psaní spojovníku

česko-německý, politicko-ekonomický (otázka), politickoekonomický (politická ekonomie)

4. Psaní spřežek

k večeru / kvečeru, na věky / navěky, beze sporu / beze sporu, z jara / zjara

5. Psaní čárky

výrazy s oslabenou větnou platností: *Řekni mi prosím, co bys rád. / Řekni mi, prosím, co bys rád., Mimoходом měli zavřeno. / Mimoходом, měli zavřeno.*

částice se čárkou neoddělují: *Bohužel jsem neměl čas.*

6. Tvaroslovné změny

substantiva: *ruka*: bez *rukou* / bez *ruk*, *noha*: bez *nohou* / bez *noh*

zájmena: *můj, tvůj, svůj*: k *mé* / *mojí* sestře, o *tvé* / *tvoji* práci, se *svou* / *svoji* ženou (2., 3., 6., 7. pád rodu ženského stažená i nestažená podoba)

číslovky: bez *tří* / *třech*, *čtyř*/*čtyřech*

slovesa vzoru maže: pouze já *mažu*, oni *mažou* (! **ALE** já *píši/u*, oni *píší/ou*)

slovesa vzoru tiskne: on *tiskl* (kvůli snazší výslovnosti tvary některých sloves rozšířeny o *-nu-* např. *uhnul*, *usnul*)

slovesa vzorů kryje a kupuje: já *kryji/u*, oni *kryjí/ou*, já *kupuji/u*, oni *kupují/ou* (*-u* a *-ou* jsou hovorové)

slovesa vzoru sází: oni *sází/ejí*

infinitiv: *péci/péct*, *moci/moct*

sloveso moci/moct: já *mohu/můžu*, oni *mohou/můžou*

Plán semestru

Studijní materiál č.

Úvodní hodina, literatura, základní pojmy, podmínky	(1)
Psaní i/y v kořenech slov	(2)
Psaní i/y v koncovkách	(3)
Předložky a předpony s-, z-, vz-, spojovník, dělení slov	(4)
Velká písmena	(5)
Souhláskové skupiny, spřežky	(6)
Zkratky a značky, přejatá slova	(7)
Normy úpravy písemností, citace	(8)
Interpunkce ve větě jednoduché	(9)
Interpunkce v souvětí	(10)

